

13.11.2018

Про заснування Української академії наук у 1918 році

Нещодавно на сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» (Випуск № 42-43, 10-16 листопада 2018 р.) було опубліковано статтю провідного наукового співробітника відділу української історіографії Інституту історії України НАН України доктора історичних наук О. Яся під назвою «Українська академія. Рік 1918» ([Національна академія наук України](#)).

У публікації автор звертається до історії створення Української академії наук (УАН, нині – Національна академія наук України): аналізує історичні передумови реалізації академічного проекту, розкриває основні етапи становлення Академії, особливості її організаційної структури на момент заснування, наводить уривки з архівних документів, цитати видатних вчених і державних діячів – засновників УАН тощо.

«Головні особливості в організації Української Академії Наук зв'язуються з тим, що вона твориться в ХХ сторіччю під впливом рівночасної сили двох потоків, які викликають її до життя і з яких один – то національна самосвідомість українського громадянства, а другий – то неминучі заходи, щоб видобутися з наслідків усесвітньої кризи...

В першій відділі – на відміну від Академій усього світу – мають науковий розвиток ті парости знаття, що для них основа – дослідження українського народу... В цій відділі Української Академії, що його викликано потребами української національної самосвідомості, закладається орган наукової праці, який іще ніколи і ніде не існував...».

«Ці уривки з пояснювальної записки (жовтень 1918 р.) міністра народної освіти і мистецтв Української Держави Миколи Василенка до законопроекту про заснування Української академії наук продукують доволі складні почування, – пише на початку своєї статті О. Ясь. – Стилiстичний колорит і

патетичні звороти мимоволі виказують нервовий пульс доби, нестримний порив думки, довгоочікуване передчуття тріумфу й остраху за невідоме майбуття...

Питання про те, чому саме переломним часом для української наукової спільноти став славнозвісний 1918 рік, а не, приміром, 1917-й, генерує чимало можливих відповідей і пояснень. На уявних шальках терезів розміщуються як епохальні контексти, так і персональні мотиви, організаційні традиції, політичні обставини, історичні факти, воєнні події тощо. Та над усіма ними незримо витає ідея Української академії, яка була дітищем не ХХ століття, а принаймні останніх десятиліть ХІХ.

Наприкінці цього століття, метафорично прозваного століттям націй, слов'янські народи переживали своєрідний культурний ренесанс. Саме тоді народилася низка національних академій: 1866 р. – Югославська академія наук і мистецтв у Загребі, 1872-й – Краківська академія наук, 1886-й – Сербська академія, 1888-й – Чеська академія наук, словесності і мистецтв. Натомість українське наукове життя було міцно затиснуте в лещатах імперського простору».

З повною версією статті можна ознайомитися на сторінках свіжого випуску тижневика «Дзеркало тижня» або на офіційному інтернет-сайті видання за посиланням: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayinska-akademiya-rik-1918-293604_.html.